

PATVIRTINTA

Vilniaus universiteto kanclerio

2015 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 407

**PIRMOSIOS MEDICINOS PAGALBOS ĮVYKUS
NELAIMINGAM ATSTITIKIMUI SUTEIKIMO INSTRUKCIJA NR. SD-4**

Pirmoji pagalba – pradinės pagalbos nukentėjusiajam suteikimas ligos arba susižalojimo atveju, dažniausiai atliekamas pašalinio žmogaus iki kol bus suteikta profesionali medicinos pagalba. Pirmosios pagalbos tikslas yra pašalinti arba stabilizuoti nukentėjusio asmens gyvybei gresiantį pavojų. Pirmoji valanda po nelaimingo atsitikimo paprastai labai svarbi nulemiant tolimesnę nukentėjusiojo būklės raidą.

Jeigu situacija yra potencialiai pavojinga, būtina įsitikinti, kad pavojus negresia nei suteikiančiajam pagalbą, nei aplinkiniams. Esant sąlygoms, reikia pašalinti pavojų, jei tai nepablogins situacijos. Nukentėjusįjį rekomenduojama judinti tik tam tikromis ypatingomis aplinkybėmis. Labai svarbu nukentėjusiajam teikti pagalbą ir, esant reikalui, kviešti greitąją medicinos pagalbą (GMP).

I. GAIVINIMAS

1. Pradinis gaivinimas apima kvėpavimo ir kraujotakos palaikymą ir (ar) atkūrimą atliekant krūtinės ląstos paspaudimus ir dirbtinį kvėpavimą (įpūtimus), sustojus kraujotakai ir (ar) kvėpavimui. Kvėpavimo ir kraujotakos palaikymas ir (ar) atkūrimas atitolina suaugusio žmogaus mirties pradžią.

2. Prieš pradėdamas teikti pirmąją pagalbą, gaivintojas įvertina situaciją, galimus pavojus ir imasi visų įmanomų situaciją atitinkančių atsargumo priemonių.

3. Prieš pradėdamas gaivinti, patikrinamas asmens sąmoningumas – nukentėjusysis atsargiai pajudinamas ir jo paklausiama „kaip jaučiatės?“.

4. Jeigu žmogus atsako ar sujuda, jo padėties keisti nereikia. Jei reikia, kviečiama GMP ir asmuo nuolat stebimas.

5. Jeigu žmogus nejuda ir neatsako (nesąmoningas), gaivintojas kviečia pagalbą. Tolesnių gaivinimo veiksmų seka nurodyta 1 priede.

6. GMP kvietimas:

6.1. Jeigu yra vienas gaivintojas, jis, atsižvelgdamas į esamą situaciją ir esamas ryšio priemones, sprendžia, kaip kuo greičiau iškviešti GMP.

6.2. Esant daugiau nei vienam gaivintojui, vienas iš jų pradeda gaivinti, kitas kviečia GMP.

7. Kvėpavimo takų atvėrimas:

7.1. Jeigu žmogus kvėpuoja ir yra nesąmoningas, jį reikia paguldyti ant šono. Įtarus stuburo traumą, to daryti negalima. Būtina stebėti kvėpavimą ir laukti, kol atvyks GMP.

7.2. Jeigu žmogus nekvėpuoja, pradėdamas kvėpavimo ir kraujotakos palaikymas (KKP).

8. Krūtinės ląstos paspaudimų ir įpūtimų santykis (nepriklausomai nuo gaivintojų skaičiaus) – 30:2. Po 30 krūtinės ląstos paspaudimų daromi 2 įpūtimai ir t. t. Paspaudimų greitis – mažiausiai apie 100 kartų per minutę, bet ne daugiau kaip 120 kartų per minutę (daugiau kaip vienas paspaudimas per sekundę); paspaudimų gylis – ne mažiau kaip 5 cm, bet ne daugiau kaip 6 cm; įpūtimo trukmė vidutiniškai 1 sekundė, tūris – pakankamas, kad pakiltų krūtinės ląsta.

9. Esant galimybei, kiek įmanoma greičiau panaudojamas automatinis išorinis defibriliatorius. Atliekamų gaivinimo veiksmų seka nurodyta 2 priede.

10. Pradinis suaugusiojo gaivinimas tęsiamas tol, kol:

- 10.1. atvyksta GMP;
- 10.2. atsiranda gyvybės požymių;
- 10.3. gaivintojas išsenka ir (ar) kyla tiesioginė grėsmė gaivintojo gyvybei.
- 11. Užspringimas ir jo gydymas (veiksmų seka užspringus nurodyta 3 priede):
 - 11.1. Svetimkūnis gali sukelti dalinę arba visišką kvėpavimo takų obstrukciją.
 - 11.1.1. Dalinės (lengvos) kvėpavimo takų obstrukcijos (nepraeinamumo) požymiai: žmogus gali įkvėpti, garsiai kosėti, yra sąmoningas ir gali kalbėti.
 - 11.1.2. Visiškos (sunkios) kvėpavimo takų obstrukcijos (nepraeinamumo) požymiai: žmogus negali įkvėpti, todėl negali kalbėti, gali tyliai ar be garso kosėti, pamėlynuoja oda ir gleivinės, netenkama sąmonės.
 - 11.2. Jei asmuo praranda sąmonę, jis paguldomas ant kieto pagrindo, kviečiama GMP, pradedamas KKP.
 - 11.3. Pirštais bandyti pašalinti svetimkūnį galima tik tuo atveju, jei jis yra iš kietos medžiagos ir yra matomas.

II. PIRMOSIOS PAGALBOS TEIKIMAS SUŽEISTAJAM

- 12. Teikti pirmąją pagalbą sužeistajam reikia švariomis rankomis, pagal galimybę jas dezinfekavus. Jeigu iš žaizdos stipriai bėga kraujas, iš pradžių reikia sustabdyti kraujavimą (žr. III skyrių).
- 13. Odą apie žaizdą (1–2 cm pločiu) reikia dezinfekuoti – patepti dezinfekantu sumirkyta vata arba papurkšti nuo žaizdos į išorę. Negalima liestis pirštais prie žaizdos. Žaizdą reikia aprišti steriliu tvarščiu. Juostinis tvarstis paprastai vyniojamas iš kairės į dešinę nuo plonesnės kūno dalies link storesnės taip, kad kiekviena tvarščio vija glaudžiai prispaustų pusę pirmesniosios pločio. Kad tvarstis nenusivyniotų ar nenusmuktų, pradžioje ir pabaigoje užvyniojama po kelias tvirtinamąsias vijas.
- 14. Įdrėskimai apiplaunami vandenilio peroksidu ir aprišami. Esant bet kokiai giliai žaizdai, būtina kvalifikuota chirurginė pagalba. Visais toliau nurodytais atvejais reikia kuo greičiau kreiptis į gydymo įstaigą.

III. KRAUJAVIMAS

- 15. Kraujavimas būna:
 - 15.1. **kapiliarinis**, kai iš paviršinių žaizdų kraujas teka lašais; toks kraujavimas stabdomas uždėdam ant žaizdos sterilų tvarstį, žaizda nespaudžiant aprišama marle, skarele, audinio atraiša; mazgas rišamas šalia žaizdos;
 - 15.2. **veninis**, kai iš žaizdos kraujas teka lėtai, palyginti gausiai, o iš gilesnių žaizdų (pjautinių, durtinių) nenutrūkstamai plūsta tamsiai raudonas kraujas;
 - 15.3. **arterinis** – pats pavojingiausias kraujavimas, kai iš žaizdos pulsuojančia srove veržiasi skaisčiai raudonas kraujas; toks kraujavimas stabdomas tuojau pat prispaudus pirštu arteriją aukščiau sužeistos vietos, laikoma prispaudus tol, kol paruošiamas ir uždėdamas spaudžiamasis tvarstis.
- 16. Kai paprastas tvarstis kraujavimo nesustabdo, naudojamas spaudžiamasis tvarstis. Ant sutvarstytos žaizdos dedamas kietas, žaizdos dydžio standžiai susuktas audinio ritinėlis ir stipriai aprišama.
- 17. Būtina nustatyti, ar audiniai arba galūnė žemiau tvarstymo vietos nebaļa, nemėlynuoja, nešąla, netirpsta. Netaisyklingai sutvarsčius spaudžiamuoju tvarščiu gali sutrikti aplinkinių audinių kraujotaka.

IV. RAIŠČIŲ PATEMPIMAS IR IŠNIRIMAS. KAULŲ LŪŽIAI

18. Patempti čiurnos ar kiti raiščiai, išnirę sąnariai turi būti standžiai apvyniojami tvarsčiu, kad nejudėtų. Neįtvirtinus, dėl stipraus skausmo gali ištikti šokas.

19. Nukentėjusįjį reikia paguldyti ir sužeistą vietą atšaldyti uždėjus šaltą kompresą, maišelį su ledu ar šaltu vandeniu.

20. Kaulų lūžiai būna atviri ir uždari.

21. Atviras kaulo lūžis praduria (pažeidžia) odą, todėl pirmiausia lūžis tvarstomas kaip žaizda. Drabužiai, kurie trukdo suteikti pagalbą, nuvelkami, o kartais, jei reikia, ir perkerpami, nuaunamas apavas.

22. Svarbiausia fiksuoti lūžusius kaulus taip, kad jie nejudėtų. Tam dedami įtvarai. Geriausiai tinka specialūs metaliniai (vieliniai).

23. Kai įvykio vietoje nėra specialių įtvarų, naudojami bet kokie parankiniai daiktai: lentelės, faneros gabalai, lazdelės, kartono plokštės, metalinės sijelės ir kt.

24. Dedant įtvarus, reikia nespausti ir nesužeisti minkštų audinių, todėl įtvarai apvyniojami marle arba kita plona medžiaga, prieš tai padėjus vatos, vilnos, šieno, samanų.

25. Įtvarai dedami iš išorinės ir vidinės pusės. Jie turi apimti abu sąnarius, tarp kurių yra lūžęs kaulas. Įtvarai tvirtinami marliniais tvarsčiais, vyniojant juos nuo galūnės apačios į viršų. Jei nėra tvarsčių, galima naudoti diržą arba virvę.

26. Dedant įtvarus, negalima taisyti pažeistos galūnės, mėginti atstatyti deformuotą vietą.

V. PAGALBA NUDEGUSIEMS

27. Nuo nudegimų daugiausia nukenčia oda ir poodis, tačiau tai atsiliepia ir visam organizmui.

28. Nudegimo laipsniai:

28.1. pirmasis – odos paraudimas ir pabrinkimas;

28.2. antrasis – pūslės, prisipildžiusios gelsvo skysčio – kraujo plazmos;

28.3. trečiasis – šašai – vietinės audinių nekrozės (žuvimo) židiniai;

28.4. ketvirtasis – audinių suanglėjimas.

29. Pirmiausia nukentėjusįjį reikia išnešti iš aukštos temperatūros zonos, užgesinti degančius drabužius paklode, antklode, paltu ar vandeniu, taip pat galima gesinti drėgnu molium, žeme, smėliu. Nudegusi vieta šaldoma 3–10 min. vandeniu, drabužiai nuo nudegusios kūno vietos nuvelkami (prikopusių dalių neplėsti) tik po atšaldymo.

30. Kad kalbant ir kvėpuojant iš burnos ir nosies ant nudegusių vietų nepatektų patogeninių bakterijų, sukeliančių užkrėtimą, teikiančiojo pagalbą ir nukentėjusiojo burna bei nosis turi būti uždengtos marle, švaria nosine ar skarele.

31. Negalima liesti rankomis nudegusių vietų, pradurti pūslių. Nudegusias vietas reikia apdengti sterilia marle. Dideliems nudegimams užkloti naudojamos švarios išlygintos paklodės. Nukentėjusiajam reikia duoti gerti daug skysčių.

VI. ELEKTROS SROVĖS TRAUMOS

32. Elektros srovės sužalojimo atvejais reikia kuo greičiau nukentėjusįjį atpalaiduoti nuo elektros srovės, nes nuo srovės veikimo trukmės priklauso traumos sunkumo laipsnis.

33. Prisilietus prie įtampos turinčių srovinių dalių, daugeliu atveju prasideda savaiminis mėšlungiškas raumenų susitraukimas ir bendras sujaudinimas, dėl to gali sutrikti arba visai sustoti kvėpavimo organų ir kraujotakos veikla. Jei nukentėjusysis laiko rankose laidą, jo pirštai gali taip stipriai susispausti, kad bus neįmanoma išlaisvinti laido iš jo rankų. Todėl teikiantis pagalbą asmuo turi greitai išjungti įtampą toje įrenginio dalyje, kurią liečia nukentėjusysis. Išjungti reikia išjungikliu ar kitu jungiančiu aparatu arba išsukti kamštinius saugiklius, ištraukti kištuką iš kištukinio lizdo.

34. Jei įrenginio greitai atjungti negalima, reikia imtis priemonių, kad nukentėjusysis kuo greičiau būtų atpalaiduotas nuo srovinių dalių, kurias jis liečia. Tai daryti galima, imant už jo sausų drabužių, bet reikia vengti prisiliesti prie greta esančių metalinių daiktų ir drabužiais neapdengtų nukentėjusiojo kūno dalių.

35. Reikia įsitikinti, ar nukentėjęs asmuo neturi rimtų sužalojimų, lūžių. Jei nukentėjusysis nekvėpuoja, reikia skubiai gaivinti (žr. I skyrių).

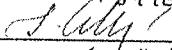
VII. NUDEGIMAI NUO CHEMINIŲ MEDŽIAGŲ

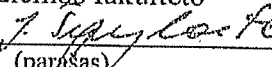
36. Rūgštys ir šarmai nudegina odą ir gleivines. Nuo rūgščių ant odos susidaro sausi, su ryškiomis ribomis, gelsvai rudi ar net juodi šašai. Nuo šarmų susidaro pilkšvi be ryškių ribų šašai. Pažinti cheminius nudegimus iš išorės reikia dėl to, kad pirmoji pagalba, teikiama nudegusiems rūgštimis, skiriasi nuo pirmosios pagalbos nudegusiems šarmais.

37. Pirmiausia nukentėjęs žmogus nurengiamas, nuaunamas. Teikiantysis pagalbą turi saugotis, kad pats nenusidegintų rūgštimis ar šarmais.

38. Ant rūgšties pažeistų vietų stipria srove leidžiamas vanduo, pilamas 3 % geriamosios sodos tirpalas arba muilinas vanduo. Apiplovus nudegusi vieta uždengiama steriliu tvarsčiu ir sutvarstoma.

39. Šarmų pažeista kūno vieta skubiai nusausinama, plaunama tekančiu vandeniu. Nudegus gesintomis kalkėmis, ant pažeistos vietos 5–10 min. pilamas vanduo, paskui uždengiama steriliu tvarsčiu ir sutvarstoma.

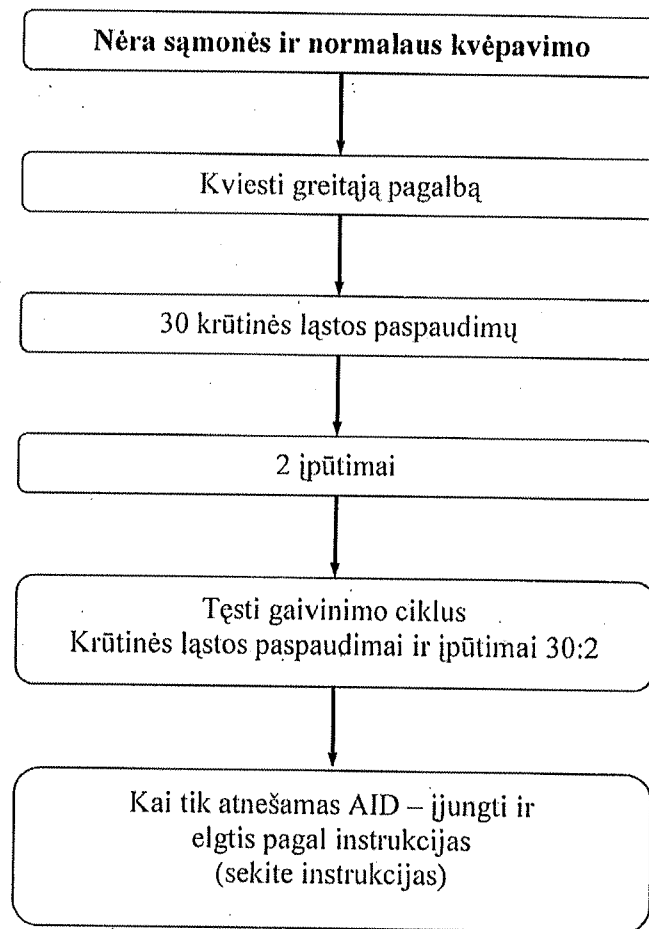
SUDERINTA
VU darbuotojų įgaliotas asmuo

(parašas)
Irena Cikanavičienė
(vardas, pavardė)
2015-11-26

SUDERINTA
VU Medicinos fakulteto

(parašas)
prof. dr. (HP) Jūratė Šipylaitė
(vardas, pavardė)
2015-11-26

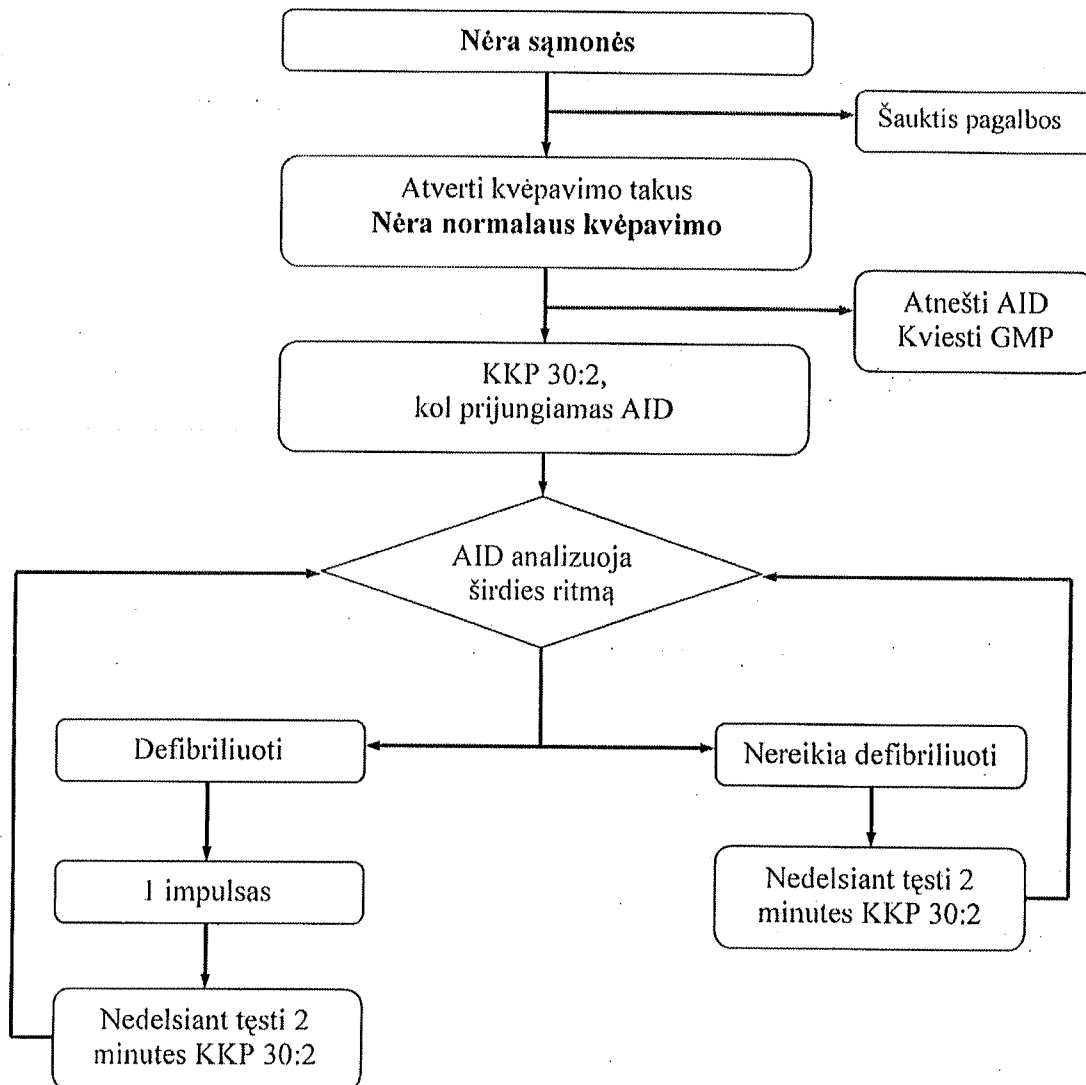
VU Bendrųjų reikalų
direkcijos direktorius
Lionginas Striganavičius

Suaugusio žmogaus pradinis gaivinimas

**Suaugusio žmogaus pradinis gaivinimas
naudojant automatinį išorinį defibriliatorių**

Suaugusio žmogaus užspringimo gydymas

